

Handläggare
Carolina Kjellgren
Telefon: 08-508 25 240

Till
Socialnämnden
2021-03-23

Rapport om socialtjänstens kontakter med vuxna med missbruksproblem under oktober 2020

Förvaltningens förslag till beslut

1. Socialnämnden godkänner rapporten om socialtjänstens kontakter med vuxna med missbruksproblem under oktober 2020.
2. Socialnämnden överlämnar ärendet till kommunstyrelsen.
3. Socialnämnden överlämnar ärendet till stadsdelsnämnderna för kännedom.

Fredrik Jurdell
socialdirektör

Veronica Wolgast Carstorp
avdelningschef

Sammanfattning

Rapporten redogör för antalet vuxna personer, 20 år och äldre, med missbruksproblem aktuella för ansökan, utredning eller biståndsbedömd insats inom Stockholms stads socialtjänst under oktober månad 2020. I 2020 års kartläggning har 2 433 personer rapporterats in vilket är en ökning med 24 personer jämfört med kartläggningen genomförd 2018.

Personer med ett missbruk och beroende är ingen homogen grupp och behovet av stöd varierar på individnivå. Samtidigt fyller kartläggningen en viktig funktion genom att belysa målgruppens situation på gruppnivå och på så sätt identifiera viktiga utvecklingsområden inom socialtjänsten för att på bästa sätt möta målgruppens stödbehov.

Rapporten redovisar uppgifter inom områdena antal aktuella personer med missbruksproblematik, missbrukssituation, missbruk och samtidig psykisk sjukdom, missbruk och samtidig fysisk sjukdom, förekomst av samordnad individuell plan (SIP),

familjesituation, försörjning, boendesituation, nationalitet/födelseland, förekomst av strukturerad bedömningsmetod, pågående insatser och behov av fortsatt stöd och avslutas med en analys.

Bakgrund

Sedan 2002 genomför Stockholms stad i oktober månad vartannat år en strukturerad kartläggning över antalet vuxna personer med missbruksproblem som är aktuella inom stadens socialtjänst och deras situation. Kartläggningen redovisar statistik och möjliggör att följa tendenser inom området över tid.

Kartläggningen för 2020 har genomförts av socialförvaltningens avdelning för stadsövergripande sociala frågor i samverkan med Institutet för kvalitetsindikatorer AB (Indikator).

Kartläggningen omfattar personer, 20 år och äldre, med missbruksproblematik som var aktuella vid stadsdelsförvaltningarna och Socialförvaltningen/Enheten för hemlösa under oktober 2020 på grund av ansökan, utredning eller biståndsbedömd insats. Målgruppen inkluderar även föräldrar och vårdnadshavare som bedöms ha ett missbruk vars barn var aktuella inom socialtjänsten i oktober för utredning eller biståndsbedömd insats.

Insamlingen genomfördes genom en webbenkät som distribuerades till samtliga beställarenheter inom stadens stadsdelsförvaltningar och socialförvaltningens myndighetsutövande verksamheter inom verksamhetsområdena vuxen/missbruk, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck, ekonomiskt bistånd, socialpsykiatri, omsorg om personer med funktionsnedsättning, barn och ungdom samt äldreomsorg. Enkäten skickades ut den 1 oktober 2020 med sista svarsdag den 4 november 2020.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom avdelningen för stadsövergripande sociala frågor. Förvaltningsgruppen har behandlat ärendet den 17 mars 2021. Rådet för funktionshinderfrågor har haft möjlighet att behandla ärendet den 18 mars 2021.

Ärendet

Kartläggningen är begränsad till en månad, oktober 2020, och representerar därmed inte hela året. Nedan redovisas några av det

resultat som redovisas i rapporten och jämförelser genomförs med resultat i tidigare års kartläggningar.

Antal aktuella personer med missbruksproblematik

Antalet inrapporterade personer med missbruksproblematik aktuella för ansökan, utredning eller biståndsbedömd insats inom stadens socialtjänst har varierat genom åren. Mellan kartläggningarna 2002 och 2016 skedde en successiv minskning av antalet inrapporterade personer. I kartläggningarna 2002, 2004, 2006 respektive 2008 inrapporterades 3 766 personer, 3 567 personer, 3 523 personer respektive 3 372 personer. I kartläggningarna 2010, 2012, 2014 respektive 2016 inrapporterades 2 977 personer, 2 668 personer, 2 554 personer respektive 1 979 personer. En möjlig förklaring till 2016 års siffror är att kartläggningen drabbades av metodologiska problem med bortfall som följd. Totalt handlar det om en minskning av 1 787 personer mellan 2002 och 2016. I kartläggningen 2018 sågs ett trendbrott med en ökning av antalet inrapporterade personer. I kartläggningen 2018 inrapporterades 2 409 personer. Även i årets kartläggning har det skett en ökning av antalet inrapporterade personer. I kartläggningen 2020 har 2 433 personer med missbruksproblematik rapporterats in. Jämfört med kartläggningen 2018 rör det sig om en ökning med 24 personer.

Kön och åldersfördelning

I kartläggningen 2020 är könsfördelningen bland de 2 433 inrapporterade personerna, 646 kvinnor (27 procent) och 1 787 män (73 procent). Könsskillnaden mellan kvinnor och män ligger i linje med nationell statistik. Jämfört med tidigare års kartläggningar har skillnaderna mellan könen varit relativt oförändrade under de senaste åren. Mellan 2014 och 2018 års kartläggningar förelåg en liten ökning av andelen aktuella kvinnor, från 26,5 till 27,2 procent, samtidigt som det förelåg en mindre minskning av andelen män från 73 till 72,8 procent.

I kartläggningen 2020 återfinns högst antal och andel personer med missbruksproblematik inom åldersgruppen 45 till 64 år, med 1 007 personer (41 procent). Även i kartläggningarna 2014, 2016 och 2018 återfanns flest personer inom denna åldersgrupp. I kartläggningen 2020 är den till antal näst största åldersgruppen 25 till 44 år, med 989 personer, vilket även var fallet i 2018 års kartläggning. Andelen i denna åldersgrupp är densamma som för åldersgruppen 45 till 64 år. Socialtjänsten i staden kommer därmed i kontakt med kvinnor och män inom ett brett åldersspann.

I kartläggningen 2020 återfinns flest kvinnor till antal och andel i åldersgruppen 25 till 44 år, med 274 personer (28 procent), vilket är en skillnad mot kartläggningen 2018 då flest kvinnor återfanns i åldersgruppen 45 till 64 år. Flest män återfinns i åldersgruppen 45 till 64 år, med 750 personer (74 procent), vilket är detsamma som i kartläggningen 2018.

Missbrukssituation

Pågående missbruk, under de senaste sex månaderna

I kartläggningen 2020 förekommer alkohol (51 procent) i signifikant större utsträckning än resterande preparat, följt av amfetamin (24 procent) och cannabis (21 procent). I kartläggningarna 2014, 2016 och 2018 var även dessa tre preparat mest vanligt förekommande men med rangordningen alkohol följt av cannabis och amfetamin. Intag av fler preparat än ett är vanligt förekommande i målgruppen. I snitt används 1,8 preparat per person. I 2018 års kartläggning var snittet 1,5 preparat per person.

Mellan 2012 och 2016 års kartläggningar ökade antalet personer som använde heroin. I kartläggningen 2018 ökade även antalet personer som använder heroin, men till andel var siffran oförändrad sedan 2016. Jämfört med kartläggningen 2018 har antalet och andelen personer som använder heroin i kartläggningen 2020 minskat med 46 personer och två procentenheter.

Av de personer som ingår i kartläggningen 2020 är det 16 procent som inte har ett pågående missbruk. I kartläggningen 2018 var motsvarande siffra 13 procent.

Alkohol (49 procent) följt av amfetamin (16 procent), cannabis (10 procent), bensodiazepiner (9 procent) och heroin (7 procent) utgör i kartläggningen 2020 de fem vanligast dominerande preparaten vid ett pågående missbruk under de senaste sex månaderna. Liksom kartläggningen 2018 var dessa preparat de fem vanligaste dock med en annan ordningsföljd. I kartläggningen 2018 var alkohol (51 procent) det dominerade preparatet följt av amfetamin (12 procent), cannabis (11 procent), heroin (9 procent) och bensodiazepiner (8 procent).

Tidigare missbruk, mer än sex månader före kartläggningen

I kartläggningen 2020 är det 427 personer som tidigare har haft ett missbruk mer än sex månader före kartläggningen. Alkohol (33 procent) följt av heroin (17 procent), cannabis (15 procent), amfetamin (15 procent) och andra opiater/smärtstillande (5 procent)

utgör de fem vanligast dominerade preparaten vid ett tidigare missbruk mer än sex månader före kartläggningen. I kartläggningen 2018 var de fem vanligast dominerande preparaten alkohol (37 procent) följt av heroin (17 procent), amfetamin (13 procent), cannabis (12 procent) och kokain (fyra procent).

Missbruk och samtidig psykisk sjukdom

I kartläggningen 2020 uppges 1 521 personer, tillika 63 procent, ha en samsjuklighetsproblematik i form av ett pågående eller tidigare missbruk och samtidig känd psykisk ohälsa, psykisk funktionsnedsättning eller neuropsykiatriska tillstånd. Andelen kvinnor är 74 procent och andelen män är 58 procent. Jämfört med kartläggningen 2018 har det skett en signifikant ökning av personer med samsjuklighet, då motsvarande siffra var 43 procent. Vidare ligger siffrorna över nationell statistik. En förklaring till ökningen kan vara att det i årets kartläggning ingick en definition av psykisk ohälsa, samtidigt som stadens vuxen-/missbruksenheter påtalar att de möter fler personer med denna problematik.

Missbruk och samtidig fysisk sjukdom

I kartläggningen 2020 uppges 909 personer, tillika 37 procent, ha samsjuklighet i form av ett pågående eller tidigare missbruk och samtidigt kända långvariga kroppsliga skador eller sjukdomar. Andelen kvinnor är 39 procent och andelen män är 37 procent. Då frågor om kroppsliga skador eller sjukdomar är nytt för årets kartläggning saknas jämförelsetal från tidigare år.

Samordnad individuell plan (SIP)

Frågor kring SIP ställdes för första gången i 2016 års kartläggning. I kartläggningen 2016 uppgavs 473 personer, tillika 24 procent, ha en upprättad SIP med regionen. I 2018 års kartläggning var motsvarande siffror 498 personer, tillika 21 procent. I kartläggningen 2020 uppges 743 personer, tillika 31 procent, ha en upprättad SIP med regionen. Andelen kvinnor är 33 procent och andelen män 30 procent. Jämfört med kartläggningen 2018 har andelen SIP ökat med tio procentenheter.

Familjesituation

Förekomsten av personer med barn under 18 år relativt oförändrad sedan kartläggningen 2014. I kartläggningarna 2014, 2016 och 2018 uppgavs 22 procent, 21 procent respektive 22 procent ha egna barn. I kartläggningen 2020 uppges 570 personer, tillika 23 procent, ha

egna barn under 18 år. Av dessa är andelen kvinnor 32 procent och andelen män 68 procent. Totalt rör det sig om 908 barn som har en förälder med missbruksproblematik. I kartläggningen 2020 var det 797 barn. Jämfört med kartläggningen 2018 har antalet barn därmed ökat med 111 barn.

Försörjning

Försörjningsstöd, med 49 procent, utgör den vanligaste inkomstkällan för de personer som ingår i kartläggningen 2020. Siffrorna är relativt oförändrade sedan 2014. En marginell ökning har skett jämfört med kartläggningen 2018 då andelen var 47 procent. En stor del av målgruppen lever därmed under snäva ekonomiska förhållanden. Enbart nio procent av personerna som ingår i kartläggningen har inkomst av lön som huvudsaklig inkomstkälla. Motsvarande siffra i kartläggningen 2018 var tolv procent. Vidare är det tolv procent som har en pågående kontakt med budget- och skuldrådgivare och 33 procent som bedöms vara i behov av en sådan kontakt.

Boendesituation

I kartläggningen 2020 är den vanligaste boendeformen egen bostad, med 25 procent. Egen bostad var även den vanligaste boendeformen i kartläggningarna 2014, 2016 och 2018. Dock har andelen personer med egen bostad minskat med fyra procentenheter jämfört med kartläggningen 2018. Andelen kvinnor med egen bostad är 34 procent och andelen män 22 procent. Även i kartläggningarna 2016 och 2018 var andelen kvinnor med egen bostad högre än andelen män med egen bostad. Andelen med egen bostad har minskat bland både kvinnor och män jämfört med kartläggningen 2018, med sex procentenheter för kvinnor respektive två procentenheter för män.

Andelen personer som lever i hemlöshet minskade mellan kartläggningarna 2014, 2016 och 2018. I kartläggningen 2020 sågs en markant minskning av andelen personer som lever i hemlöshet. I kartläggningen 2014 var andelen personer i hemlöshet 54 procent, 2016 var andelen 57 procent och 2018 var andelen 40 procent. I kartläggningen 2020 uppges 1 060 personer, tillika 44 procent, leva i hemlöshet. Jämfört med kartläggningen 2018 har andelen personer som lever i hemlöshet ökat med 4 procentenheter. Andelen kvinnor som lever i hemlöshet är 38 procent och andelen män 45 procent. Jämfört med kartläggningen 2018 har andelen kvinnor och män som lever i hemlöshet ökat med sex procentenheter för kvinnor och tio procentenheter för män. Kartläggningen visar att det är

förhållandevis vanligt att personer med missbruksproblematik också lever i hemlöshet.

I kartläggningarna 2014, 2016 och 2018 var andelen personer i akut hemlöshet 14 procent, 17 procent respektive 14 procent. I kartläggningen 2020 uppges 328 personer, tillika 13 procent, leva i akut hemlöshet. Jämfört med kartläggningen 2018 har andelen personer i akut hemlöshet minskat med en procentenhet. Andelen kvinnor som lever i akut hemlöshet är 15 procent och andelen män 13 procent. Jämfört med kartläggningen 2018 har andelen kvinnor som lever i akut hemlöshet ökat med fyra procentenheter medan andelen män minskat med två procentenheter.

Nationalitet/födelseland

I kartläggningen 2020 har en stor majoritet av de inrapporterade personer, 68 procent, Sverige som födelseland. Andelen personer födda i Sverige har varit relativt konstant sedan kartläggningen 2014.

Förekomst av strukturerad bedömningsmetod

Strukturerad bedömningsmetod vid substansmissbruk

I kartläggningarna 2016 och 2018 uppgavs 70 procent respektive 62 procent ha en upprättad ASI Grund. I kartläggningen 2020 uppges 1 384 personer, tillika 57 procent, av ha en upprättad ASI Grund. Andelen kvinnor är 54 procent och andelen män 58 procent. I kartläggningarna 2016 och 2018 uppgavs 54 procent respektive 50 procent av de personer som hade en upprättad ASI Grund även ha en upprättad ASI Uppföljning. I kartläggningen 2020 uppges 626 personer, tillika 45 procent, även en upprättad ASI Uppföljning. Andelen kvinnor är 41 procent och andelen män 47 procent. Sedan kartläggningen 2016 har det således skett en minskning i andelen upprättade ASI Grund och ASI Uppföljning.

Strukturerad bedömningsmetod vid spelmissbruk

Frågor kring användning av strukturerad bedömningsmetod vid missbruk av spel om pengar ställdes för första gången i 2018 års kartläggning. I kartläggningen 2018 var det 22 personer som uppgavs ha utretts med en strukturerad bedömningsmetod specifikt kopplad till missbruk av spel om pengar. I kartläggningen 2020 uppges 414 personer ha utretts med en strukturerad bedömningsmetod specifikt kopplat till missbruk av spel om pengar. Andelen kvinnor är 16 procent och andelen män 18 procent. Jämfört med kartläggningen 2018 har frågor om spel om pengar

således ställts till 392 fler personer i årets kartläggning. Då könsuppdelad statistik avseende antalet och andelen kvinnor respektive män som utretts med ett strukturerat bedömningsinstrument kopplat till spel om pengar är nytt för 2020 års kartläggning saknas jämförelsetal från tidigare år.

Insatser och behov av fortsatt stöd

Insatser under de senaste sex månaderna

Personerna i kartläggningen 2020 har mottagit flera insatser från olika huvudmän under de senaste sex månaderna, vilket även var fallet i kartläggningen 2018. Den mest vanligt förekommande insatsen är öppenvårdsbehandling på beroendemottagning med 30 procent, följt av boendestöd med 28 procent och därefter strukturerad öppenvård i egen eller annan regi med 26 procent.

Fortsatt behov av insatser och stöd

Det är många personer i kartläggningen 2020 som bedöms vara i behov av ett flertal insatser från framledes. Även i kartläggningen 2018 bedömdes ett fortsatt behov av stöd föreligga inom flera livsområden för målgruppen. De mest vanligt förekommande insatserna avseende fortsatt behov av stöd är strukturerad öppenvård i egen eller annan regi med 44 procent, följt av boendestöd med 38 procent, budget- och skuldrådgivare med 33 procent och arbetsinriktad insats/sysselsättning med 27 procent.

Jämställdhetsanalys

I rapporten redovisas stora delar av statistiken uppdelat på kvinnor och män. Skillnader och likheter mellan könen har identifierats. En majoritet av personerna som rapporterats in i kartläggningen är män. Könsskillnaden ligger i linje med nationell statistik och jämfört med tidigare års kartläggningar har könsskillnaden varit relativt oförändrade under de senaste åren. Av kartläggningen framgår bland annat könsskillnader avseende dominerande preparat vid ett pågående missbruk, samsjuklighetsproblematik och hemlöshet. Alkohol är starkt dominerande bland både kvinnor och män vid ett pågående missbruk. Det andra mest dominerande preparatet för båda könen är amfetamin. Sedan återfinns vissa könsskillnader. Det är en högre andel kvinnor som bedöms ha en samsjuklighetsproblematik i form av ett pågående eller tidigare missbruk och samtidig känd psykisk sjukdom samt ett pågående eller tidigare missbruk och samtidigt känd fysisk sjukdom. Det är en högre andel män som bedöms leva i hemlöshet medan det är en något högre andel kvinnor som bedöms leva i akut hemlöshet.

Kunskap om kvinnor och män med ett missbruk och beroende är av vikt för att inte hamna i stereotypa föreställningar om målgruppen. I arbetet med målgruppen är det av vikt att ta särskild hänsyn till den utsatthet som många kvinnor med en missbruksproblematik lever med, både i enskilda ärenden och på övergripande nivå.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Kartläggningen visar att det inom målgruppen finns ett flertal personer med en komplex problematik och att personerna i målgruppen är i behov av samtidigt stöd för att tillgodose deras behov av insatser inom flera livsområden. För personer i målgruppen är det vanligt förekommande med ett långtgående stöd och långa processer som en del i en vårdkedja. Utöver stöd och behandling kopplat till missbruket är bland annat stöd kopplat till boende, ekonomi, sysselsättning och psykisk ohälsa viktiga livsområden att fokusera på. Ett stabilt boende är ofta en förutsättning för möjligheten att kunna delta i behandling och för att komma ifrån ett missbruk eller beroende. Tillgång till ett arbete innebär både möjlighet till försörjning men kan också ha samband med fullföljande av och framgång i en missbruksbehandling.

Av vikt är att den enskilde får ett individuellt anpassat stöd och att socialtjänsten använder sig av evidensbaserade metoder för att stödja den enskilde i sin återhämningsprocess. En fungerande samverkan internt inom socialtjänsten och externt med regionen är av vikt för att tillgodose målgruppens behov av stöd och behandling.

Inom samtliga verksamhetsområden som riktar sig till vuxna är barnperspektivet och barnrättsperspektivet viktiga frågor. Att uppmärksamma barn och säkerställa deras rättigheter och behov av information, råd och stöd är en viktig uppgift för stadens socialtjänst.

Nästa steg för ett förbättrat arbete med målgruppen

- Komplexiteten i stödbehoven bland de personer som ingår i kartläggningen visar på behovet av kunskap om missbruk och beroende samt evidensbaserade metoder inom samtliga verksamhetsområden i stadens socialtjänst.
- Statistiken i kartläggningen avseende SIP visar att det är en angelägen fråga att fortsätta stärka upp stadens arbete med SIP. Av vikt är att socialtjänsten och regionen tillfrågar

personer om SIP och vid samtycke från den enskilde sammankallar till och medverkar vid sådana möten för att samordna insatser. Det är även av vikt att uppföljande SIP-möten genomförs för att följa upp de insatser som samordnats för den enskilde.

- Statistiken i kartläggningen avseende ASI visar att det är ett utvecklingsområde i staden att öka antalet ASI Grund och ASI uppföljningar. ASI fyller en viktig funktion vid kartläggning, planering av insatser och uppföljning på individnivå men även för systematisk uppföljning på gruppnivå.
- För att stödja personer med ett missbruk och beroende i deras återhämtningsprocess behöver staden ha en anpassad handlägningsprocess och ett varierat utbud av boendeformer utifrån behoven i målgruppen. Vidare behöver staden erbjuda stödinsatser och arbetslivsinriktade insatser med evidens i Socialstyrelsens nationella riktlinjer.

Socialförvaltningen föreslår att socialnämnden godkänner rapporten om socialtjänstens kontakter med vuxna med missbruksproblem under oktober 2020. Förvaltningen föreslår vidare att socialnämnden överlämnar ärendet till kommunstyrelsen samt till stadsdelsnämnderna för kännedom.

Bilaga

Rapport om socialtjänstens kontakter med vuxna med missbruksproblem under oktober 2020.